

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

среднесрочного воздействия». Функцию как посредника в субсидировании необходимо изолировать, упорядочивать и сокращать, чтобы обеспечить равномерное управление. Эксперты Всемирного банка рекомендуют пересмотреть модель совета директоров, обеспечить независимость правлений и советов директоров дочерних организаций, «четко разделить» надзорные и управленческие функции во всем холдинге. Система внутреннего контроля подобной организации должна иметь четкие цели и контроль. Деятельность Холдинга обязана быть отделена от политики, необходимо укрепление системы управления рисками за счет полной децентрализации; перенос функций внутреннего аудита и комплаенс-контроля на уровень группы, включая противодействие коррупции, гринвошинги защиту данных.

В результате система внутреннего контроля в АО НУХ "Холдинг" Байтерек имеет некоторые области, требующие дополнительного внимания и улучшений. Основными сильными сторонами системы внутреннего контроля являются четко определенные полномочия и обязанности сотрудников, наличие процедур контроля и мониторинга финансовых операций (система управления рисками), а также активное использование внутреннего аудита для проверки эффективности системы. Однако, оценивая доступную информацию касательно СВК Холдинга и отчета Всемирного банка, можно обобщить слабые стороны, включая несовершенство процедур учета и отчетности, недостаточное внимание к контролю за рисками и необходимость улучшения информационных технологий для поддержки системы. Обеспечение качественной информационной системы позволят повысить эффективность и надежность системы внутреннего контроля в АО НУХ "Холдинг" Байтерек и обеспечить достижение стратегических целей.

Список использованных источников:

1. Международные стандарты аудита. (МСА 315) –URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/minfin?lang=ru> ; <https://audit.kz/opalate/dokumenty>
2. Об аудиторской деятельности. Закон Республики Казахстан от 20 ноября 1998 года № 304 -URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000304>
3. Официальный сайт АО НУХ Байтерек - «Отчет о соблюдении/несоблюдении принципов и положений Кодекса корпоративного управления акционерного общества «Национальный управляющий холдинг «Байтерек» за 2022 год» – URL: <https://baiterek.gov.kz/upload/iblock/269/ze2r9j9cxq2d698f6daak6icjmelv18s/15.%20%D0%9E%D1%82%D1%87%D0%B5%D1%82%20%D0%9A%D0%9A%D0%A3.pdf>
4. Официальный сайт АО НУХ Байтерек –« Комплаенс и противодействие коррупции» - «Политика противодействия коррупции от 4 июля 2017 года № 28/17» - URL: <https://baiterek.gov.kz/ru/o-kholdinge/korporativnoe-upravlenie/komplaens-i-protivodeystvie-korrupsiy/>
5. Melecky, Martin Di Benedetta, Pasquale Ahmad Fontan, Ismael Jambal, Ganbaatar Noel, Michel // Braced for Impact: Reforming Kazakhstan's National Financial Holding for Development Effectiveness and Market Creation // 11/05/23 –P23 URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/40512>

УДК 336.051

ТАУАРЛЫҚ-МАТЕРИАЛДЫҚ ҚОРЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ МЕН ОЛАРДЫ БАСҚАРУДАҒЫ АУДИТІН ОРНЫ

Тасмағанбетов Бақғали Болатұлы

tbakgali04@bk.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Мукушев Т.Б.

Тауарлық-материалдық қорлар кез келген компанияның өндіріс процесінде тұрақты жұмыс істеу үшін қажетті тауарлар мен материалдар қорларыныңалуан түрінқамтитын компанияның операциялық қызметінің ажырамас бөлігі. Қорларды тиімді пайдалану мен оларды басқару және бақылау, сонымен қатар, дәл осы тауарлық-материалдық қорлардың қаржылық есептіліктеашылу керек сомалардың дұрыс енгізілуі, типтік құжаттарда көрсетілуі сынды түрлі фактілер өндірістің тұрақтылығын қамтамасыз етуде ерекше маңызға ие. Осы орайда, мақалада көрсетілген фактілерді ескере отырып, тауарлық-материалдық қорлар аудитінің мән-мағынасы мен мақсаты туралы ақпарат берілген. Одан өзге, еліміздің мұнай-газ саласы бойынша жетекші компания, «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ қызмет шеңбері аясында тауарлық-материалдық қорлар түрлері көрсетіліп, аудит барысында дәлелдеме бола алатын құжаттарға қатысты кішігірім ақпарат берілген. Компанияның тауарлық-материалдық қорларының жағдайына негізделе отырып, тауарлық-материалдық қорлар аудитін жүргізу процесін жеделдету және жеңілдету мақсатында біршама ұсынымдар берілген болатын. Сонымен қатар, жалпылама тауарлық-материалдық қорларға қатысты анықтама берілген және оның анықтамасы келесідей:

Тауарлық-материалдық қорлар-бұл өндіріс процесінде немесекомпанияның бір операциялық циклының ішіндепайдаланылатын немесе сатуға арналған тауарлар мен материалдардың қорлары болып табылатын кәсіпорынның актив түрі [1]. Бұл қорларға өндіріс процесінде немесе жұмыстар орындағанда және қызмет көрсетілгенде пайдалануға арналған шикізат, материалдар, жартылай фабрикалтар және құрастырмалы бұйымдар, дайын өнім және шаруашылық субъектісінің қалыпты қызметі барысында сатуға арналған тауарлар жатады.

Тауарлық-материалдық қорларға қатысты кішігірім анықтама бергеннен кейін, зерделеніп отырған тақырып аясындағы дәл осы тауарлық-материалдық қорларға жүргізілетін аудитке тоқтала өтсек:

Тауарлық-материалдық қорлардың аудиті-бұл бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік жөніндегі нормативтік-құқықтық актілерге сәйкес материалдық қорлардың барлық түрлерінің есебі «1300-Қорлар» бөлімшесінің негізгі және қосымша шоттар бойынша қаржылық есептіліктің дұрыстығы туралы аудиторлық пікірді қалыптастыру үшін жүргізілетін процесс.Мұндай аудиттің мақсатыкомпанияның қаржылық есептілігінде ұсынылған тауарлық-материалдық қорлар туралы ақпараттың дұрыстығы мен толықтығын тексеру және растау.

Ендігі сәтте тауарлық-материалдық қорлар мен оған жүргізілетін аудитке қатысты біршама ақпарат алғаннан кейін, «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ туралы кішігірім түсінік қалыптасу үшін, анықтама берелік.

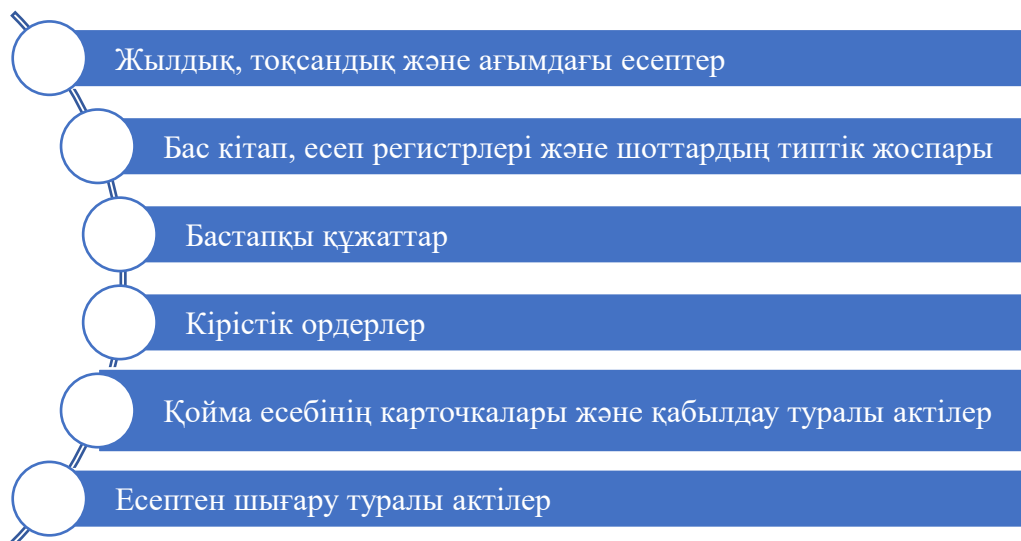
«ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ - мұнай-газ саласының түрлі сегменттерінде маңызды рөл атқаратын Қазақстан Республикасының жетекші компаниясы. Компания негізі «Қазақойл ұлттық мұнай компаниясы» ЖАҚ мен «Мұнай және газ транспорты ұлттық компаниясы» ЖАҚ-тың бірігуі арқылы құрылғанболатын. Сондықтан аталған компаниялардың құқықтық мирасқоры болып келеді. «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚҚазақстан Республикасында жүзеге асырылатын мұнай тасымалының 65%, газ тасымалының 100%, танкерлік тасымалдың 50% қамтамасыз етеді [2]. Сонымен бірге, аталмыш Компания еліміздегі ең ірі жұмыс беруші компаниялардың бірі ретінде саналып,бүгінде 80 000 қызметкерді жұмыспен қамтамасыз етіп отыр.

Басты назардағы тауарлық-материалдық қорларды Компанияның шеңберінде зерделейтін болсақ, 2022 жылғы Компанияның қаржылық есептілігінде көрсетілген мәліметтерге сәйкес тауарлық-материалдық қорлар ретінде мыналар танылады:

- материалдар мен қорлар;
- шикі мұнай;
- мұнай өнімдері;
- газды қайта өңдеу өнімдері.

Көрсетілген тауарлық-материалдық қорларға аудит жүргізу барысында олардың қаржылық есептілікте ашулыға жататын сомаларының дұрыс әрі толыққанды көрсетілуі сынды фактілерді растайтын түрлі құжаттар негізге алынады. Және де көрсетілген фактілерге

дәлелдеме көздері бола алатын құжат түрлері келесідей (1-сурет):

1-сурет. Тауарлық-материалдық қорлар аудиті үшін дәлелдеме көздері

Жоғарыдағы 1-суретте көрсетілгендей жылдық, тоқсандық және ағымдағы есептер аудиторларға кезең ішілік өзгерістерді талдауға мүмкіндік бере отырып, қорлардың жалпы жағдайына қатысты сипаттама беруге жәрдемседі. Бас кітап, бухгалтерлік есеп регистрлері және шоттардың типтік жоспары тауарлық-материалдық қорлардың қозғалысын көрсететін негізгі қаржылық жазбаларды қамтиды. Кіріс ордерлері қоймаға тауарлық-материалдық қорлардың түсу фактілерін тіркейді, ал қоймалық есепке алу немесе қоймалық есеп карточкалары мен қабылдау туралы актілері қоймадағы қорлардың физикалық бар болуы мен жай-күйі туралы мәліметтерді береді. Және де ең ақырғы дәлелдеме көзі ретінде бола алатын құжат, тауарлық-материалдық қорларды есептен шығару актілері, тауарлық-материалдық қорлардың есептен шығу фактісін растайды. Аталмыш кез келген құжаттар, компанияның тауарлық-материалдық қорларын егжей-тегжейлі тексеруге және оларға қатысты сапалы баға беруге мүмкіндік береді.

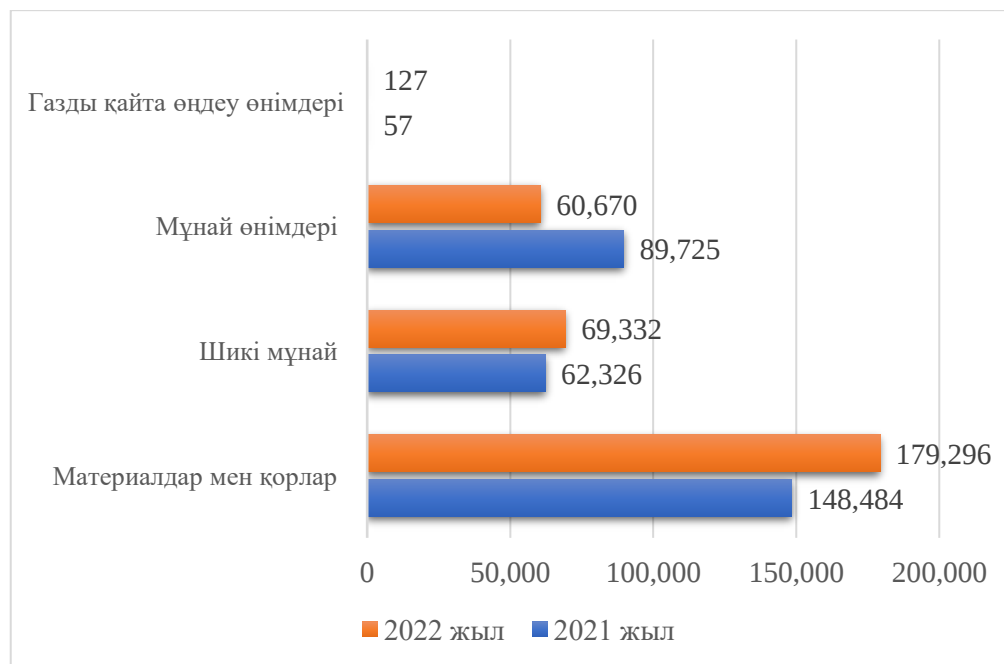
Дәлелдеме көзі бола алатын құжаттар мен олардың қолданыс аясына қатысты ақпарат алғаннан кейін, Компанияның 2021ж және 2022ж бойынша көрсеткіштеріне аналитикалық талдау жүргізсек (Кесте 1):

Кесте 1. «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ 2021-2022жж. жағдай бойынша тауарлық-материалдық қорларының динамикасы, млн тг.

№	ТМҚ атауы	2021 жыл	2022 жыл	Өзгеріс түрі		Өсім қарқыны (%)
				Абсолютті (+;-)	Салыстырмалы (%)	
1	Материалдар мен қорлар	148 484	179 296	30 812	120,8	20,8
2	Шикі мұнай	62 326	69 332	7 006	111,2	11,2
3	Мұнай өнімдері	89 725	60 670	- 29 055	67,6	-32,4
4	Газды қайта өңдеу өнімдері	57	127	70	222,8	122,8
Барлығы		300 592	309 425	8 833	102,9	2,9
Ескерту - «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ ресми сайтындағы мәліметтерді қолдана отырып, автормен құрастырылған[2]						

Кестеде көрсетілген мәліметтерге негізделе отырып, компанияның 2021-2022жж бойынша келесідей тұжырымдама беруге болады: Компанияның тауарлық-материалдық

қорлар жағдайы 2022ж алдыңғы жылмен салыстырғанда біршама жақсарып, мұнай-газ саласы аясындағы қызметі артқан. Осы орайда, Компанияның ауқымды өзгеріс алып отырған келесі көрсеткіштерін ерекше атап өтуге болады. Олар: газды қайта өңдеу өнімдері мен мұнай өнімдері. Газды қайта өңдеу өнімдері деп аталатын көрсеткіш 2022 жылы базистік жылмен, яғни 2021 жылмен салыстырғанда 70 млн тг немесе 122,8 %-ға артып отыр. Дәл солай, мұнай өнімдері көрсеткіші, керісінше, - 29 055 млн тг немесе -32,4 %-ға кемігенін байқауға болады. Ал, қалған көрсеткіштер бойынша ауқымды өзгерістер орын алмаса да, базистік жылмен салыстырғанда кішігірім өсімін аңғарамыз. Дәл осы, аталмыш көрсеткіштердің көлемі келесідей және оны төмендегі суреттен көруге болады (2-сурет):

2-сурет. «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ тауарлық-материалдық қорларының көлемі, млн тг

Қорытындылай келе, тауарлық-материалдық қорлар аудиті компанияның қаржылық есептілігінде ұсынылған тауарлық-материалдық қорлар туралы ақпараттың дұрыстығы тексеруге және растауға мүмкіндік береді. Зерделеніп отырған тақырып аясындағы «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ шеңберіндегі материалдар, мұнай өнімдерін және газды қайта өңдеу өнімдерін қамтитын тауарлық-материалдық қорлар компанияның өндірістік процесін қамтамасыз етудешешуші рөл атқарады. Тауарлық-материалдық қорларға аудиті жүргізу кезінде, олардың жалпы жағдайын, қозғалысын көрсететін қаржылық жазбаларды, қоймадағы физикалық бар болуы мен жай-күйі туралы мәліметтерді, олардың есептен шығу фактісін растайтын түрлі құжаттар дәлелдеме көзі бола алады. Яғни, аталмыш құжаттарға негізделі отырып, аудиторлар компанияның тауарлық-материалдық қорларына қатысты түрлі баға бере алады. Мақалада біршама ақпараттар талданып, түрлі ұсынымдар берілген болатын және мақала аясында, «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ тауарлық-материалдық қорларының жағдайын ескере отырып, тауарлық-материалдық қорлар аудитін жүргізу процесін біршама жеңілдету, әрі жеделдету үшін берілетін ұсынымдар келесідей:

- Тауарлық-материалдық қорлар аудитін бұлтты технологиялармен ұштастыру. Бұлтты технологияларды енгізу желінің кез келген нүктесінен деректердің қол жетімділігін қамтамасыз ету және қауіпсіздік пен сенімділіктің жоғары деңгейін қамтамасыз ету арқылы аудитті жеделдетеді. Аталмыш технологиялар тауарлық-материалдық қорларды басқаруды оңтайландыруға, операциялардың тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Тауарлық-материалдық қорлардың келіп-кету аралығындағы тіркелген барлық құжаттарды электронды түрде бір орталықтандырылған жүйеге енгізу, кез келген уақытта ақпараттарды қолжетімді

етеді.

• Бұлтты технологияларды қоса алғанда, заманауи технологияларды пайдалана отырып, тауарлық-материалдық қорлар аудитін автоматтандыру. Бұл дүние ұйымдағы тауарлық-материалдық қорларды есепке алу және аудиттеу тәсілдеріне біршама жеңілдетеді. Автоматтандырылған бухгалтерлік есеп жүйелері деректерді жинауды, өңдеуді және талдауды едәуір жылдамдатады, бухгалтерлік есептің дәлдігін жақсартады және адам қателіктерінің қаупін біршама азайтады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Тауарлы-материалдық қорлар (ТМК) есебі [электрондық ресурс] URL: <https://www.stud24.ru/economics/tmk-kursovoj/128525-376983-page1.html>
2. «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ» ресми сайты [электрондық ресурс] URL: <https://www.kmg.kz/company/>
3. «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ» есептілігі [электрондық ресурс] URL: https://www.kmg.kz/upload/iblock/73f/fuo9av7x7ykh9xall61ypvohq7upc5g/KMG_AR22_kaz_02.pdf

УДК 336.5

АУДИТ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Уахитов Батырхан Ельдарович

batrkhp@mail.ru

Студент кафедры Государственный аудит, Евразийского национального университета
им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель – А.Шахарова

Туризм играет важную роль в развитии экономики Казахстана. Он создает рабочие места, стимулирует рост малого и среднего бизнеса, а также способствует диверсификации экономики. В связи с этим, вопрос финансирования туризма является одним из самых актуальных.

Цель: Проанализировать финансирования туризма в Казахстане, его эффективность, а также предложить рекомендации по его улучшению

Эффективность финансирования отрасли Туризм: Финансирование отрасли туризма в Республике Казахстан может привести к нескольким положительным эффектам:

Экономический рост: Развитие туризма может стимулировать рост экономики за счет привлечения инвестиций, создания новых рабочих мест, увеличения налоговых поступлений и развития смежных отраслей, таких как гостеприимство, транспорт и розничная торговля.

Развитие инфраструктуры: Финансирование туризма может способствовать развитию туристической инфраструктуры, включая строительство и модернизацию отелей, аэропортов, дорог, музеев и других объектов, что повысит привлекательность страны для туристов.

Повышение имиджа: Инвестирование в туризм поможет улучшить международный имидж страны и привлечь больше иностранных туристов. Это способствует развитию международных культурных и экономических связей.

Социокультурные выгоды: Развитие туризма может способствовать сохранению культурного наследия, поддержанию традиций и образа жизни местного населения, а также обмену культурным опытом между народами.

Диверсификация экономики: Развитие туризма может снизить зависимость экономики от одного или нескольких отраслей, что повышает устойчивость страны к экономическим рискам.

Таким образом, финансирование отрасли туризма может стимулировать экономический